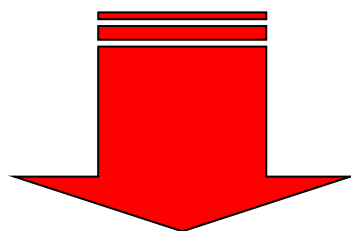
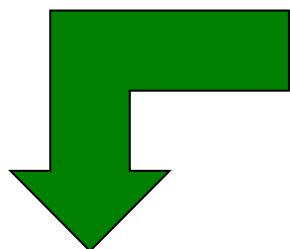

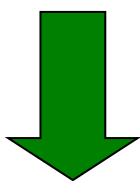
VE TŘÍDĚ SE „NĚCO“ DĚJE!!!

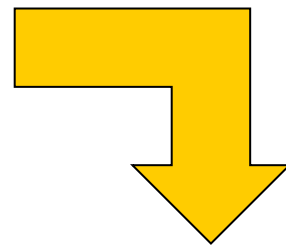
**MÁM
INFORMACE?**

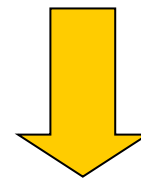
ANO

OVĚŘÍM

NE

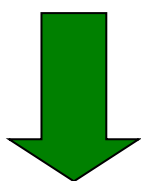

ZJISTÍM

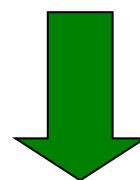
JAK?

POZOROVÁNÍ

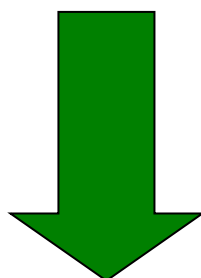
- ve výuce
- v přestávku
- zátěžové situace
- chování jednotlivců
- chování skupiny

**INFORMACE
ROZHOVORY**

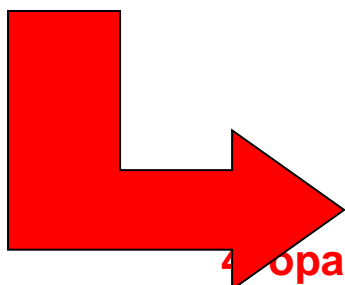

- s žáky – info
- s vyučujícími
- s rodiči
- s vedením školy, VP, ŠMP

TŘÍDNICKÉ HODINY

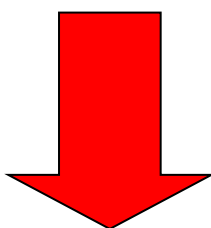

JDE O ŠIKANU? (dle Kolář, M. 2001)

ZNAKY:

1. samoučelnost agrese
2. záměrnost
3. nepoměr sil
4. opakovanost; dlouhodobost
5. bezbrannost a bezmoc oběti

ANO

1. Chování obětí, agresorů a skupiny

- míra otevřenosti oběti
- míra spolupráce skupiny
- vztah skupiny k agresorům
- vztah skupiny k obětem
- postoj skupiny k násilí
- atmosféra ve skupině

2. Závažnost a četnost agresivních projevů

3. Čas – jak dlouho šikanování trvá

4. Počet agresorů a obětí

1.

ODHAD STÁDIA:

**POČÁTEČNÍ
STÁDIUM**

**POKROČILÉ
STÁDIUM**

LYNČ

ŘEŠENÍ POČÁTEČNÍ ŠIKANY (Devět kroků dle Koláře.)

Schéma první pomoci:

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny a rozpoznání, zda nejde o neobvyklou formu šikanování

- úkol naplňujeme především prostřednictvím rozhovoru s informátory a oběťmi

2. Rozhovor s informátory a oběťmi

- po rozhovoru s informátorem následuje rozhovor s oběťmi (ne s podezřelými pachateli)
- při rozhovoru s obětí je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci (je potřeba ochránit ji před možnou pomstou agresorů)

3. Nalezení vhodných svědků

- vytipovat členy skupiny, kteří budou pravdivě vypovídat (vybrat žáky, kteří s obětí sympatizují, kamarádí s ní, nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování)

4. Individuální, případně i konfrontační rozhovory se svědky

- rozhovory zorganizovat tak, aby o nich druzí nevěděli
- vyskytnou-li se těžkosti, lze uskutečnit doplňující a zpřesňující rozhovory nebo konfrontaci dvou svědků
- vážnou chybou je společné vyšetřování svědků a agresorů. Za zásadní chybu považují konfrontaci obětí a agresorů

5. Ochrana oběti

6. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- je to poslední krok ve vyšetřování
- dokud nemáme shromážděné důkazy, nemá smysl vést tento rozhovor
- cílem je agresory okamžitě zastavit a ochránit oběti, ale i je samé před následky jejich činů

7. Výchovná komise

- v rámci společného setkání pedagogů a žáka-agresora i jeho rodičů se rozhoduje o výchovných opatřeních

8. Rozhovor s rodiči oběti

- rodiče je třeba informovat o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních

9. Práce s celou třídou

ŘEŠENÍ POKROČILÉ ŠIKANY

I. Odhad závažnosti onemocnění

- **chování, spolupráce, vztahy, celková atmosféra**
(„dusná atmosféra“, strach, napětí, nesvoboda; souhlas s jednáním a normami agresorů, obviňování oběti, bagatelizace nebo popírání násilí, nespoupráce svědků, popírání, odmítání vypovídat ze strachu z následků, ustrašenost oběti – popírání násilí, sebeobviňování)
- **závažnost a četnost agresivních projevů**
(brutální projevy výsledkem delšího vývoje šikanování, i psychické formy psychoteroru)
- **doba, po kterou šikanování probíhá**
(z výpovědí – déle než tři měsíce – rozvinutější forma)
- **počet obětí a agresorů**
(větší počet A i O – náznak nastolení destruktivních skupinových norem)

Při odhadu závažnějších forem a stádia šikanování je **závažný krizový plán**, který upravuje:

- způsob ochrany oběti/-í
- povinnosti pedagogických pracovníků a jejich jednotný postup
- žádost o vstup specializovaného servisního zařízení
- zajištění součinnosti – technické a organizační podmínky, příp. personální
- zajištění a koordinace informačních toků
- opatření – školní řád, klasifikační řád, pracovní řád, příp. podle § OZ, § TZ
- způsob další práce se třídou, s jednotlivými aktéry

II. Strategie vyšetřování

- **zajištění bezpečí oběti, příp. informátora**
- **zvýšení pedagogického dozoru na rizikových místech, v rizikových situacích**
- chránit a zabránit prozrazení informátora
- rozhovor s informátory, obětí – dokumentace poskytnutých prvotních údajů, důkazů
- **kontaktování externího servisního zařízení – odborník na vyšetřování šikany, policie**
- poskytnutí dosavadních dostupných informací, zajištění organizačních podmínek vyšetřování – místnost, součinnost)

III. Závěry vyšetřování

- součinnost s dalšími subjekty – kompetenční mapa / co, kdo, kdy a jak
- **zajištění ochrany oběti, resp. informátora** (pravidelná setkání, telef. kontakt, zajištění odb. péče, cílené sledování oběti, docházky, stanovení ochránců oběti)
- prokázání a usvědčení agresorů, přiznání
- **jednání výchovné komise** (viz scénář zasedání výchovné komise) - realizace opatření
- **oznámení o potrestání agresorů** před celou třídou – vyjádření stanoviska a postoje školy
- **léčba skupiny** – intervenční program ve spolupráci s odborníky,

SCHÉMA STRATEGIE VYŠETŘOVÁNÍ

- strategií první pomoci je strategie lokální a vnější (časově je nejméně náročná a je použitelná v rámci tradiční pedagogické činnosti)
- vlastní strategie zahrnuje **pět kroků**:
  1. Rozhovor s informátory a oběťmi.
  2. Nalezení vhodných svědků.
  3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv konfrontace obětí a agresorů!).
  4. Zajištění ochrany obětem.
  5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Praktický postup – musíme nalézt odpovědi na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
- Kdo je obětí i agresorem, popřípadě kolik je těchto „obojetných“ žáků?
- Kdo je agresorem, popřípadě kolik je agresorů? Kdo z nich je iniciátor a kdo je aktivní účastník šikanování?
- Co, kdy, kde a jak dělali agresori konkrétním obětem?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikanování trvalo?

Výpovědi k jednotlivým otázkám je nutné důkladně zapsat a uspořádat do kvalitního důkazního materiálu. Musíme mít jistotu, jak šikanování konkrétně probíhalo.

Nejdůležitější je vypracování přehledu hlavních typů agresorů (iniciátorů, aktivních účastníků a agresorů, kteří jsou současně obětí), u jejich jmen si poznamenáme přesné údaje kdy, kde, jak a komu co udělali.

VÝCHOVNÁ KOMISE

1. Úvod, přivítání – *vedení školy*
2. Seznámení rodičů s problémem, který jsme zjistili – projevy chování u jednotlivého konkrétního dítěte (agresora) – *vedení školy, popř. řešitel problému (ŠMP, VP, TU)*
3. Postoj školy k těmto nevhodným a nežádoucím projevům chování – *vedení školy*
4. Vyjádření zákonných zástupců
5. Možná navrhovaná řešení ze strany zákonných zástupců, (možnosti řešení pro nápravu chování u svého dítěte (agresora), aby se situace zlepšila, možnost spolupráce se školou).
6. Seznámení rodičů s konkrétními možnými řešeními, které navrhuje škola – *vedení školy*
7. Domluvit se na časovém horizontu (z hlediska nápravy chování agresora) – *TU*
8. Zpětná kontrola (zda se situace zklidnila) – *TU*
9. Upozornit rodiče na další výchovná opatření, pokud tato přijatá opatření nepomohou – **vedení školy**

Z jednání je proveden zápis, který obsahuje:

- datum,
- strukturu jednání
- závěr (na čem jsme se dohodli)
- podpisy všech zúčastněných,
- souhlas rodiče, že byl s celou záležitostí seznámen a s navrhovanými řešeními souhlasí.

Metoda VNĚJŠÍHO NÁTILAKU

Vnější nátlak neboli metoda restrikce je v pedagogické praxi hojně využívána.

Pro potřebu pomoci při šikanování je metoda mírně upravená – zahrnuje následující tři součásti:

- 1. individuální nebo komisionální pohovor s agresory a jejich rodiči** – posloupnost vedení jednání:
  - Seznámení rodičů s problémem
  - Postupné vyjádření všech pedagogů
  - Vyjádření žáka
  - Vyjádření rodičů
  - Rozhodování komise za zavřenými dveřmi
  - Seznámení rodičů a žáka se závěrem komiseVýchovná komise, respektive škola má k dispozici pro potrestání agresorů běžná, ale i mimořádná opatření – např.: výchovná opatření, snížení známky z chování, převedení do jiné třídy, vyloučení ze školy při opakování násilí po rozhodnutí výchovné komise, krátkodobý dobrovolný pobyt v diagnostickém ústavu nebo ve středisku výchovné péče, umístění do diagnostického ústavu na předběžné opatření a následné nařízení ústavní výchovy.
- 2. oznámení o potrestání agresorů před celou třídou**
- 3. ochrana oběti** – různé způsoby: setkávání pedagoga s loajálními informátory, stanovení ochránců oběti – ze třídy nebo z vyšších ročníků, intenzivní sledování situace včetně docházky oběti, zprostředkování péče v odborném zařízení a udržování kontaktu s jeho pracovníkem, vytvoření „horké linky“ s rodiči.

Metoda USMÍŘENÍ

- sleduje **hlubší proměnu vztahů ve skupině i mezi obětí a agresorem.**
- cílem je **eliminovat agresivní, nepřátelské postoje a dojít k domluvě a usmíření**
- **k použití u 1.a 2. stádia šikanování (se souhlasem oběti)**

1. Nejnutnější diagnostika

- odhad vnitřního vývoje, diagnostika vnějšího obrazu šikanování – strategie první pomoci krok 1-3.(rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků, individuální př. konfrontační rozhovor se svědky)

2. Rozhovor s obětí

- přípravný a rozhodovací rozhovor s obětí – způsob a nebo b (další krok jenom po souhlasu oběti)
- možnost alternativního vyjádření citů – abreakce
- důsledné a důvěryhodné ubezpečování o podpoře a bezpečí

3. Rozhovor a agresory

- možnost posouzení náhledu, empatie a připravenosti k metodě usmíření – otevřenost ke změně (možnost ověření pomocí techniky neodeslaného dopisu oběti), pochopení osobní viny pachatele, prezentace obranných mechanismů
- po odpovědném zvážení vhodnosti metody usmíření a souhlasu následuje setkání

4. Společné setkání a hledání nápravy

- účast pozitivních třídních autorit – konstelace skupiny
- Cíl: porozumění problému, společné hledání nápravy a usmíření
- Výměna rolí a reflexe prožívání
- Omluva a usmíření
- Předkládání návrhů pro nápravu
- Závěr

5. Kontrolní setkání – v mezičase individuálně s obětí

ROZHOVOR S OBĚTÍ

U OBĚTI VÝSLECHOVÉ PRAKTIKY NEPOUŽÍVÁME!

- užíváme tzv. **aktivní naslouchání**, ve kterém je nejdůležitější **soucit a láska**.
- techniky, které pomáhají dítěti se rozhovořit:
  - povzbuzování,
  - objasňování,
  - parafrázování,
  - zrcadlení pocitů,
  - shrnutí
  - uznání – potvrzování.

Při povzbuzování nevyslovujeme souhlas nebo nesouhlas, užíváme neutrální slova, měníme tón hlasu.

Otázky jsou pak kladeny v logickém sledu.

Kdo? (je obětí) –

Kolik? (jich případně je) –

Kdo? (je agresorem) –

Kolik? (jich případně je – kdo je formální x neformální vůdce atd.) –

Co? (se stalo, stává) –

Kdy? (se to stalo) –

Kde? (se to stalo) –

Jak? (se to stalo) –

Jak? (závažné činy to jsou) –

Jak? (dlouho to už trvá)

ROZHOVOR S AGRESOREM

- individuálně s každým zvlášť (pokud je agresorů více), příp. přistoupit ke konfrontaci mezi svědky.
- v procesu vyšetřování na posledním místě – po obětech, svědcích.
- zajistit, aby agresori nevěděli o probíhajícím vyšetřování.
- je možné klást otázky podobného charakteru jako u rozhovoru s obětí, resp. svědkem.
- V tomto případě se ovšem využívá direktivního přístupu – metody znejistění. Jde o to, že ten, kdo vyšetřování vede, má již mnoho informací, o kterých agresor neví.
- **důležité je chránit zdroje informací, být dobře připraven.**
- vedení rozhovoru + řeč těla:
  - pohled do očí,
  - tělesná blízkost – vstupování do osobního prostoru
  - vertikální vzájemná poloha

VÝSLECHOVÉ PRAKTIKY:

- **zapletení se do vlastní lži,**
- **přitlačení ke zdi,**
- **odkrývání rozporů** - patří do nich i „**POVOZENÍ NA KOLOTOČI**“ – zasypání otázkami, na které dokáže přesvědčivě LHÁT,
- **ZNEJIŠŤOVÁNÍ** – V dotazovaném žákovi vyvoláme dojem, že všechno již víme,
- **ODNÍMÁNÍ DŮVĚRY** – neskrýváme silné pochybnosti o pravdivosti výpovědi, čímž chceme vyprovokovat lháře k ospravedlňování a nekontrolovatelným výrokům
- **VZBUZOVÁNÍ PROTIREAKCE** – obviněný žák je podněcován, aby jasně řekl celou pravdu, protože nemá co skrývat apod.

VÝBUCH SKUPINOVÉHO NÁSILÍ – LYNČ

Interní ochrana

1. První kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku (emoce a jednání)
2. zastavit skupinové násilí
3. poskytnout oběti nejnnutnější pomoc (láska, soucit, odvaha)
4. přivolat pomoc způsobem dle předem vypracovaného scénáře

2. Organizace podmínek pro vyšetřování

- zalarmovat další pedagogy a domluvit se s nimi o spolupráci při vyšetřování (nenechat žáky ani chvíli bez dozoru) – *způsob, personální zajištění, kompetence, koordinace*
- zabránit domluvě na křivé skupinové výpovědi – *způsob zajištění /rozdělení skupiny-personální zajištění, prostorové zajištění, koordinace*
- pokračovat v pomoci a podpoře oběti – vyhledat lékařskou pomoc, oznámit rodičům – *personální zajištění, způsob sdělení, obsah*
- ohlásit celou věc policii – *personální zajištění, obsah, způsob*

3. Vyšetřování

Cíl: přesné zmapování situace:

- Co se stalo? Co tomu předcházelo? Co kdo dělal? Jak to dělal?
- Co dělali ti, co nic nedělali? Co jsi dělal/a ty?
- Komu se co stalo?

Struktura pětikrokové strategie:

- a. ochrana oběti
- b. rozhovor s informátory
- c. nalezení vhodných svědků
- d. Individuální / konfrontační rozhovory se svědky
- e. Rozhovor s agresory, konfrontace mezi agresory

4. Léčba

- **Nejčastěji rozbití stávající skupiny**
- **Vždy vyloučit ze skupiny jádro agresorů**
- **sestavit nově konstelaci žáků – pozitivní tendence, přítomnost „hvězdy“**
- **Realizace vnějšího nátlaku – kázeňská opatření, výchovná opatření**
- **Spolupráce se servisními zařízeními**

Externí ochrana – úprava toků informací – jednotné prohlášení

ROZDÍL MEZI ŠIKANOVÁNÍ A ŠKÁDLENÍM

(zdroj Kolář, M. in Sborník Šikana jako etický, pedagogický a psychologický problém, 2009)

ROZDÍL MEZI ŠKÁDLENÍM A ŠIKANOVÁNÍM

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
<p>Definice: Škádlení patří k rovnocenným, kamarádským nebo partnerským vztahům. Je chápáno jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady, v němž není ani vítěz ani poražený.</p>	<p>Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje, nebo to prostě bolí.</p>
<p>Záměr: vzájemná legrace, radost a dobrá nálada</p>	<p>Záměr: ublížit, zranit a ponížit</p>
<p>Motiv: náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě, navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Posilování sociální a emoční odolnosti</p>	<p>Motiv: základní tandem – moc a krutost. Další motivy – překonávání samoty, zabíjení nud, zvědavost ala Mengele (co kdo vydrží), žárlivost, předcházení vlastnímu týrání nebo přesunutá agrese, vykonání něčeho velkého</p>
<p>Postoj: respekt k druhému a sebeúcta</p>	<p>Postoj: devalvace, znevážení druhého</p>
<p>Citlivost: vcítění se do druhých</p>	<p>Citlivost: tvrdost a nelítostnost</p>
<p>Zranitelnost: dítě není zvýšeně zranitelné a precitlivělé</p>	<p>Zranitelnost: bezbrannost, oběť se neumí, nemůže nebo nechce bránit</p>
<p>Hranice: obě strany mají stejnou možnost obhájit své teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.</p>	<p>Hranice: prolamování hranic, znásilňování „prostoru a vůle“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy „sado-masochistická“ interakce</p>
<p>Právo a svoboda: rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení a opětovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.</p>	<p>Právo a svoboda: bezprávi. Pokud se dítě brání nebo dokonce legraci odplatí, je tvrdě ztrestáno.</p>
<p>Důstojnost: zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.</p>	<p>Důstojnost: ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.</p>
<p>Emoční stav: radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.</p>	<p>Emoční stav: BEZMOC! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.</p>
<p>Dopad: podpora sebehodnoty, pozitivní nálada</p>	<p>Dopad: pochybnosti o sobě, ohrožení důvěry k lidem, úzkost deprese, strach ze školy, zvýšená ostražitost. U útočníků posilování pocitu nadvlády, osobní moci a krutosti.</p>

ODHAD STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ

Počáteční stádium	Pokročilé stádium
vyšetřování a řešení v kompetenci školy	vyšetřování a řešení v kompetenci externí odborné pomoci (viz psychosociální síť)
<i>Jak se oběti chovají a jak odpovídají?</i>	
Poměrně otevřeně mluví o tom, co se jim stalo a kdo je šikanoval.	Je patrná ustrašenost, nechtějí prozradit, kdo jim ublížil. Někdy zdůvodňují své zranění bizarním způsobem.
<i>Jak svědkové spolupracují?</i>	
Vyjadřují nesouhlas se šikanováním a bez většího strachu vypovídají.	Odmítají vypovídat, tvrdí, že nic neviděli a neslyšeli. Občas přiznávají, že nesmějí nic říct, protože by měli peklo. Případné výpovědi působí podezřele.
<i>Jak se svědkové vztahují k podezřelým agresorům?</i>	
Násilí nepopírají a vyjadřují vůči němu své výhrady.	Násilí bagatelizují nebo ho popírají.
<i>Jak se o konkrétním násilí vyjadřují ostatní členové skupiny?</i>	
Projevují soucit s obětí a porozumění neferovosti ubližování silných slabým.	Oběť je kritizována a znevažována. Často je obviněna, že si to vlastně způsobila sama.
<i>Jak se členové skupiny vztahují k trpící nebo zraněné oběti?</i>	
Agresoři nejsou vnímáni jednoznačně pozitivně, ale diferencovaně, jejich okolí se to nebojí vyjádřit.	Oceňují, chválí a brání agresory, popř. pro ně hledají polehčující okolnosti.
<i>Jaká je atmosféra ve skupině?</i>	
Malá soudržnost, nespolupráce, omezená svoboda projevu a názoru. Atmosféra je však ještě „živá“.	Těžká atmosféra strachu, napětí a nesvobody. „Špatně se tu dýchá.“

STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ**Šikanování jako onemocnění vztahů ve skupině**

0.	zdravá třída <ul style="list-style-type: none"> • důvěra a pocit bezpečí • vzájemný respekt a tolerance • přijímání a akceptace odlišnosti • konstruktivní řešení konfliktů • pluralita názorů a otevřená komunikace • soucit a vzájemná pomoc
1.	zrod ostrakismu <ul style="list-style-type: none"> • vyčleňování okrajového člena skupiny <ul style="list-style-type: none"> ○ necítí se ve třídě dobře, není uznávaný ani oblíbený, ostatní ho spíše odmítají • mírné formy spíše psychického násilí <ul style="list-style-type: none"> ○ verbální přímé a nepřímé, pomlouvání, provokace, terč legráček a obtěžování <p>Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje. Tato zárodečná forma se vyskytuje téměř ve všech sociálních skupinách.</p>
2.	viktimizace oběti a přitvrzování agrese a manipulace <ul style="list-style-type: none"> • ostrakizování žáci se stávají cíleným terčem odreagování, zmírnění napětí či frustrace • manipulace se přitvrzuje a objevuje se subtilní fyzická agrese
3.	vytvoření jádra <ul style="list-style-type: none"> • vytváří se skupina agresorů, úderné jádro: spolupráce více osob a systematické obtěžování a ubližování nejvhodnější oběti • oběť – často, ale ne výlučně žák, který je v hierarchii nejnižší, tedy ten „slabý“ • falešná solidarita – normou třídy je „nebonzovat“ • projevuje se hierarchie vlivu a moci - tzv. pyramida šikanování – agresor/ři, jejich pomocníci, nohsledi, přísluhovači, mlčící většina, neteční, oběť/-ti • přihlížející – ostatní spolužáci oběti neubližují, ale ani jí nepomohou (jsou k tomu neteční, přihlížejí, jsou rádi, že to nejsou oni). • oběť se se situací smiřuje, ale snaží se agresorům vyhybat. • oběť se stává pro třídu výhodou – terč odreagování frustrace, objekt zábavy – všichni o ní ví a projevuje se pokřivená morálka: <i>“dobře, že je obětí někdo jiný než já, mně se to vlastně netýká...”</i> • BOD ZLOMU – buď se nastaví pozitivní hranice STOP – zastavení šikanování, odvaha prosociálně orientovaných jedinců s podporou dospělých odmítnout tento stav a projevit odpor a odvahu ke změně pravidel – jinak postup do další fáze.
4.	přijímání patologických norem většinou <ul style="list-style-type: none"> • normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem • neformální tlak ke konformitě se málokdy dokáže postavit • vytvoření jakési alternativní identity – zcela poplatná vůdcům. • mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě. • oběť svoji roli přijímá a agresorům se nevyhýbá, dokonce je vyhledává a nastává další stadium
5.	totalita – dokonalá šikana <ul style="list-style-type: none"> • násilí jako normu přijímají všichni členové třídy • agresor vlastní a využívá oběť jako svůj majetek • oběť přijme normy skupiny za své a nepřipadá jí to nenormální • oběť je na agresorovi závislá a často se s ním identifikuje

TYPY AKTÉRŮ ŠIKANOVÁNÍ

AGRESOŘI

- **HRUBÝ:** primitivní, impulsivní, se silným energetickým přetlakem, kázeňskými problémy – narušeným vztahem k autoritě, někdy zapojený do gangů páchajících trest. činností.

Vnější forma šikanování: Šikanuje masivně, tvrdě a nelítostně, vyžaduje absolutní poslušnost, používá šikanování cíleně k zastrasování ostatních.

- **SLUŠNÝ**
kultivovaný, narcisticky šlechtěný, sevřený, zvýšeně úzkostný, zdánlivě slušný, sociálně zdatný žák, který je mnohdy „prodlouženou rukou“ učitele, někdy i se sadistickými tendencemi v sexuálním smyslu – uchyluje se k tzv. mafiánským metodám, kdy je mozkiem ubližování, jedná s chladnokrevnou krutostí, k vykonávání útoků používá tzv. nohsledy či přísluhoače, méně sociálně atraktivní či vlivné jedince s potřebou participace na vlivu a moci „bosse“,
Vnější forma šikanování: Násilí a mučení je cílené a rafinované, děje se spíše ve skrytu, bez přítomnosti svědků.

- **“SRANDISTA”**
optimistický, dobrodružný, zábavný, se značnou sebedůvěrou, výmluvný, oblíbený a vlivný, většinou žák se zvýšenou potřebou pozornosti, kterou si zajišťuje vymyšlením a uskutečňováním zlomyslností a škodolibostí vůči obětem. Poskytuje mnohdy krutou zábavu a divadlo jenom proto, že má zajištěnou „diváckou obec“ a tím i naplnění vlastní potřeby pozornosti a přijetí.

Vnější forma šikanování: Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. Patrná snaha vypíchnout „humorné“ a „zábavné“ stránky.

Útočníci: děti, které pronásledují druhé bez zjevného důvodu. Většinou tyto děti převyšují mnohé své vrstevníky svou energií, fyzickou silou a sebedůvěrou.

Úzkostní útočníci: jedná se o děti s nejnižší sebedůvěrou, obvykle mají rodinné problémy nebo problémy s učením. Šikanováním se snaží kompenzovat nízké sebevědomí.

OBĚTI

Pasivní oběti: jsou to bojácné, uzavřené děti, které jsou fyzicky slabé a těžko si hledají přátele. Nemají dostatek sebedůvěry a sil, aby se dokázaly samy bránit.

Provokující oběti: schválně provokují, podněcují negativní reakce ostatních. Posmívají se a pošklebují jiným, ale pokud jim to oplatí stejnou mincí, hned si stěžují.

Útočníci – oběti: některé děti se mohou stát v některých situacích i obětmi, v jiných zase naopak agresory.

Účelové oběti: děti na sebe berou roli oběti, aby získaly uznání a popularitu. Hrají si na „třídniho šaška“ nebo se připojují k výtržnickému chování, aby byly lépe přijaty skupinou.

Falešné oběti: jsou to děti, které si přehnaně stěžují na ostatní. Obvykle se jejich chování týká upoutání pozornosti.

PŘIHLÍŽEJÍCÍ VĚTŠINA

- neteční
- zbabělí
- skryté oběti

- bezmocní
- se strachem

TROJROZMĚRNÝ POHLED

1. ŠIKANOVÁNÍ JAKO NEMOCNÉ CHOVÁNÍ

- Fyzická agrese, vnučené dotyky a používání zbraní
- Psychická a slovní agrese a zastrašování zbraněmi
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi
- Násilné a manipulativní příkazy
- Ostentativní izolace, nezáměr, zveřejňovaný odpor

fyzické přímé aktivní (bití, kopání)	verbální přímé aktivní (zesměšňování)
fyzické nepřímé aktivní (ničení věcí, slídění)	verbální nepřímé aktivní (pomluvy)
fyzické přímé pasivní (omezování potřeb)	verbální přímé pasivní (ignorování kontaktu)
fyzické nepřímé pasivní (odmítání požadavků)	verbální nepřímé pasivní (nezastanou se)

2. ŠIKANOVÁNÍ JAKO ZÁVISLOST

nabízí **vnitřní pohled do vztahu mezi obětí a agresorem**, kde existuje nesvobodný vztah, tzv. **scénář skryté spolupráce**.

- **nesvobodný, nesymetrický, manipulativní vztah: hra se strachem – primitivní – rafinovaná – hmatatelná**
- strategie: **SKRYT VLASTNÍ STRACH a zároveň VYUŽÍT STRACHU DRUHÉHO**

O:☹ .....A:☺ →

O:☹ ...A:☺ →

O:☺ A:☺ (závislost, změna identity)

3. ŠIKANOVÁNÍ JAKO ONEMOCNĚNÍ VZTAHŮ VE TŘÍDĚ

1. ostrakizace
2. manipulace a přitvrzování agrese
3. vytvoření jádra
4. převzetí norem skupinou
5. totalita

SPECIFIKA PRO PREVENCI ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- Prevence stojí na **celoškolním přístupu**, který
  - akcentuje **dobré sociální klima**,
  - **připouští riziko výskytu šikany učitele** ve škole,
  - **otevřeně takové chování odmítá** a
  - **realizuje prevenci případně intervenci**, pokud k výskytu dojde.

Uvědomění si rizika a jeho deklarace může významně snížit rozvoj šikany.

- **Vedení školy**
  - vyjadřuje pedagogům **podporu**,
  - **oceňuje** jejich práci,
  - vytváří **atmosféru důvěry**,
  - podporuje **spolupráci** v pedagogickém sboru
  - zastává **nekonfliktní způsob řešení problémů**.
- **Škola má jasně stanovený způsob**, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo **oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno**.
- **Pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě**:
  - na konflikt nebo nerespektování **reaguje včas**,
  - **pracuje s pravidly** v chování,
  - **používá stanovené důsledky** jejich nerespektování konzistentně
  - **vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací** ze strany žáka **před celou třídou**,
  - usměrňuje řešení na **individuální konzultaci**
  - **vyhýbá se konfrontačnímu tónu**
- **Pedagog**
  - posiluje **zapojení** žáků/studentů do výuky,
  - dává jim na **výběr**,
  - činí úkoly a výuku pro žáky/studenty **zajímavými**,
  - **propojuje výuku s běžným životem** a potřebami žáků;
  - jeho výklad a očekávání jsou pro žáky **srozumitelné**, odpovídají obtížnosti, kterou mohou zvládnout apod.
  - **očekává úspěch** u všech žáků a podporuje je,
  - dává žákům zpětnou vazbu k tomu, **co udělali dobře**,
  - staví na **silných stránkách** žáků.
  - **nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou**;
  - při hodnocení žáka **zachovává jeho důstojnost**.
  - **všímá si změn** v náladě, emocích a v chování žáků a **včas na ně reaguje**.
  - **problémy neřeší sám**, ale **ve spolupráci** se školním poradenským pracovištěm, případně s vedením školy.
  - **všímá si** prosociálního a kooperativního chování žáků a oceňuje je;
  - **podporuje kooperaci** mezi žáky a prostředím, kde se každý žák/student cítí přijatý.

SPECIFIKA ŘEŠENÍ ŠIKANY ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

Pedagog, který čelí šikaně ze strany žáků, je v dané situaci v **pozici oběti**, která by neměla zůstat v situaci sama, ale měla by **vyhledat pomoc ostatních**.

- **Škola musí mít připravený krizový plán s konkretizací:**
  - **jak se** v situaci naplnění tohoto rizika **zachová**,
  - **jakou roli** a možnosti **řešení** krizové situace má **sám pedagog**,
  - **jakou roli** **vedení školy**, školní poradenské pracoviště apod.
  - **pokynů pro zajištění bezpečí pro ohroženého pedagoga a žáky**.
- **V případě bezprostředního ohrožení pedagoga žákem/žáky** se pedagog řídí krizovým plánem školy. Pokud je tento plán nedostatečný,
  - **zajistí si pedagog pro sebe bezpečí** (odejde ze třídy, přivolá si pomoc apod.) a
  - **požádá o spolupráci jiného kolegu nebo vedení školy pro zajištění dohledu** ve třídě,
  - **izolaci agresora**
  - **zajištění bezpečí pro ostatní žáky** ve třídě vyžaduje-li to situace.
- Pedagog byl vystaven traumatickému zážitku, pro zpracování situace potřebuje
  - dovolit si **čas na zpracování šoku**,
  - **neobviňovat se**,
  - **vyhledat si pro sebe sociální podporu** od kolegů, přátel, rodiny,
  - **monitorovat u sebe znaky stresu**, které se mohou objevit i později (např. problémy se spánkem, pozorností, úzkostí, zvýšená citlivost, nechut' k jídlu nebo naopak)
  - případně **vyhledat pro sebe odbornou pomoc**.
- Šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky. **Škola zajistí posouzení sociálních vztahů ve třídě a na základě výsledků nastaví odpovídající řešení.**
- Pro třídu, ve které se šikana odehrávala, zajistí škola **intervenční program** k řešení šikany za účelem **znovunastolení bezpečí ve třídě** (jedná se o program selektivní nebo indikované primární prevence, nikoli všeobecné prevence).
- Stejně jako u šikany mezi žáky i zde je potřeba, aby po takové situaci škola **revidovala mechanismy a postupy (krizový plán)**, aby bylo zřejmé, jak zacházet s případnými podobnými situacemi v budoucnu.
- V případě, že je pedagog nespokojený s řešením situace ze strany vedení školy, může se obrátit na příslušný **inspektorát práce**.

